

לשמוע קול תורה – מצווה בפרשה

פרשת יתרו

כיבוד אב ואם

בפרשתנו מופיעה המצווה לכבד את ההורים:

"כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוֹן יְמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ נָתַן לָךְ" (שמות כח, יב).

בשולחן ערוך נפסק להלכה שמצוות כיבוד הורים מתקיימת בממונם של ההורים. לדוגמה, הבן חייב לצאת לקניית בעבור הוריו, אך הוא יכול לשלם על הקנייה בכספם של הורים:

"איזהו כבוד, מאכילו ומשקהו, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא. ויתנו לו בסבר פנים יפות, שאפילו מאכילו בכל יום פטומות והראה לו פנים זועפות, נענש עליו. זה שמאכילו ומשקהו, משל אב ואם [...] (יורה דעה רמ, ד-ה).

לאור הלכה זו היה אפשר לחשוב שמצוות כיבוד הורים חשובה פחות ממצוות אחרות, שכן מצוות רבות בתורה תובעות מן האדם השקעה כספית, כגון רכישת תפילין, בניית סוכה וקניית ארבעת המינים. זוהי כמובן מחשבת טעות, שכן פסיקה זו אינה מלמדת על חשיבות המצווה – כי אם על מהותה:

מצוות כיבוד הורים איננה נובעת ממצוות צדקה. היא אינה מתמקדת בסיוע כספי של הילדים להוריהם אלא בעצם הנוכחות לצידם, האהבה שהם מעניקים להם והכבוד שהם רוחשים להם. ההורים זקוקים לנו – לא לכספנו, ולכן כל עוד הדבר אפשרי אנו נדרשים לבוא ולעזור להם בעצמנו ולא לשכור אדם זר שסייע להם. עם זאת, אם ההורים חסרי אמצעים חובה על הבן לעזור להם גם בכספו: "ואם אין לאב, ויש לבן, כופין אותו וזן אביו כפי מה שהוא יכול" (שם).

השהות עם ההורים כה חשובה, עד כי חובה לקיימה גם במחיר של פגיעה בפרנסה:

"אבל חייב לכבדו בגופו, אף על פי שמתוך כך בטל ממלאכתו ויצטרך לחזר על הפתחים" (שם).

רבותינו בעלי התוספות הלכו צעד נוסף (שאומנם לא נפסק בשולחן ערוך) ודרשו על פי התלמוד הירושלמי שבמקרה הצורך מוטל על הבן אפילו לקבץ נדבות כדי לזון את הורים:

"בירושלמי דורש 'מהונך' כמו 'מחונך', משמע שהקפיד הקדוש ברוך הוא על כיבוד אב ואם יותר מכבודו. שבכבודו הוא אומר 'כבד את ה' מהונך' – דהיינו מחונך, דמשמע ממה שחנך, כלומר אם יש לו ממון – חייב, ואם לאו – פטור, ובכיבוד אב ואם נאמר 'כבד את אביך ואת אמך', דמשמע בין שיש לו ממון ובין שאין לו. והיכא דלית ליה – חייב לחזר על הפתחים לזון את אביו ואת אמו" (תוספות קידושין לא, א, ד"ה "כבד את ה' מהונך").

אם כן, כיבוד ההורים מתבטא בעיקר בסיוע של הילדים להוריהם בגופם, ואם ההורים עניים נדרשת גם מסירות גדולה כדי לדאוג לרווחתם ולנוחיותם.

העובדה שהמצווה מתבטאת בעיקר בנוכחות ובהענקת אהבה וכבוד מלמדת אותנו על כלל היחסים בין בני אנוש. כל אדם זקוק לחום ולאהבה.

שאול דוד בוצ'קו